

Győr. 224.

32

13.
Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület
n tartott közgyűlése alkalmával beadott
felolvasások. 1895.

347.249
622 L
AZ UJ

MAGYAR BÁNYATÖRVÉNY

KÉRDÉSÉHEZ.

Dr. FEHÉR MANÓ.

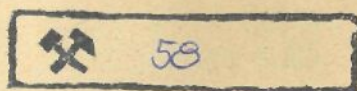
SELMECZBÁNYA

JOERGES Á. ÖZV. ÉS FIA KÖNYVNYOMÓJA

1895.

Eg. sz. 224.

~~1967~~

1967 OKT 2
Könyvtár

Az új magyar bányatörvény kérdéséhez.

A bányászati lapok útján a múlt évben Magyarország bányászaihoz és kohászaihoz intézett felhívásunkban utaltunk már arra, hogy az új magyar bányatörvény a magyar bányajog kodifikálása mellett az eddigi pozitív jog reformálását is fogja képezni azért, mert bányászatunk évtizedeken keresztül az osztrák általános bányatörvény intézkedései szerint nyervén szabályozást, e törvény lényeges befolyással volt bányászatunk fejlődésére, és éppen azért oly tényezőt képez, melyet új bányatörvényünk alkotásánál figyelmen kívül hagyni nem lehet.

Az osztrák általános bányatörvényben van egy nevezetes intézkedés, mely áldásosnak bizonyult Ausztriában, ami viszonyainknak is teljesen megfelelt, és nekünk is áldást hozott volna, ha rövid idő múlva az ország jelentősebb részében meg nem szüntettetik. Érttem azt az intézkedését, mely a fenntartott ásványok sorába a köszenet is felvette, mely intézkedést az országbirói értekezlet a szorosabb értelemben vett magyar földön ismét hatályából kivetkőztetett.

De ha ez egy intézkedésétől eltekintünk, és a törvényt egészben bírálat tárgyává tesszük, akkor bizony legmélyebb sajnálatunknak kell kifejezést adnunk a felett, hogy az 1854-ben reánk oktroyáltatott, mert sajátos viszonyainknak éppenséggel nem felelt meg és azért reánk nézve mai napig is idegen törvény maradt.

De sajátságos jelenség, hogy e törvény nemcsak nálunk, hanem magában Ausztriában, melynek számára alkottatott, sem vált be. Azért Ausztriában majdnem ugyanazon szempontokból vétetik kifogás alá mint nálunk, a miről meggyőződhetünk, ha az úgynevezett »Referenten-Entwurf« okadatolásait elolvassuk.

Legfőbb kifogásainkat e törvény ellen a következőkben foglalhatjuk össze.

A czél az volt, hogy az egész akkori ausztriai birodalomnak egy általános bányatörvény alkottassék, mely amellelt hogy általában a bányafüzlet sajátosságainak megfelel, az összes koronaországok bányászati követeléseinek kielégítésére is alkalmas legyen. Ez az elérhetetlen czél hozta magával, hogy nem a konkrét bányaelet hanem ideális állapotok, ideális bányászati viszonyok tartattak szem előtt, mintha a birodalomban mindenütt a legvirágzóbb bányászat léteznék és örök időkre biztosítva lett volna.

Tehát már a kitűzött czél a kiindulás pontja volt elhibázva s ez a többi hibákat természetes következményképen maga után vonta.

A törvény alkotásakor a köszénbányászat még nem volt kifejlődve, azért egészben véve inkább az ércbányászat szükségleteit tartotta szem előtt.

Intézményei és intézkedései a gyakorlati életben nagyobb részt alkalmazhatatlanok, kivihetetleneknek sőt néha és néhol köz- és magángazdasági szempontból, de még maga a bányászat szempontjából is károsoknak bizonyultak. Azért újításai sohasem jutottak tiszta kifejezésre, s intézményei sohasem tudtak a gyakorlati élet talajában gyökeret verni, hanem vagy többnyire kivihetetlenek és végrehajthatatlanok maradtak, vagy pedig félrendszabályokra, enyhe törvénymagyarázatra és visszaélésekre szolgáltatnak alkalmat, ami idővel a bányatörvény és bányahatóságok iránti tisztelet csökkenését eredményezte és a bányászat hitelét aláásta.

Az új törvény megalkotásánál tehát lehetőleg és elsősorban oda kell törekednünk, hogy e hiányokat pótoljuk. Ami jó, azt tartjuk meg; ami jó, de módosításra, kiegészítésre szorul, azt módosítsuk és egészítsük ki. Ami rossz, azt ne vegyük fel, s ami végre jó és eddig hiányzott azt vegyük fel az új törvénybe. Hogy ezeket az elveket múltévi javaslataim összeállításánál szem előtt tartottam, az javaslataimnak a következőkben előterjesztett megokolásából ki fog tűnni.

Szerzősképeség

A modern jogállam a szerzősképeség tekintetében korlátozást nem ismer. S minthogy Magyarország a jogegyenlőség és a szabadelvűség hazája, felveendőnek tartottam a törvénybe, hogy nálunk bányajogositványokat mindenki szerezhet. De különben is főczélunk bányászatunk felvirágzása, mihez okvetetlenül megkívántat

hogy az idegen vállalkozók, idegen tőkék és a külföld szakértői hozzánk minden akadály nélkül eljuthassanak. Ennek oly nagy fontosságot tulajdonítok, hogy e tekintetben még a reciprocitás elvétől is képes volnék eltekinteni.

A bányahatóság tisztviselőire vonatkozó szerzési tilalmat azonban nemcsak fenntartandónak vélem, hanem azt még a kezelő és szolgaszemélyzetre is kiterjesztendőnek tartom. A cél t. i. az, hogy azok, akik könnyű szerrel bányajogosítványokra vonatkozó titkok birtokába juthatnak, hivatalos állásukkal vissza, ne élheszenek. Már pedig nem tagadható, hogy a kezelő és szolgaszemélyzet ellenőrzése e tekintetben felette nehéz, s azért legjobb őket is a szerzéstől eltiltani.

Kutatás. Kutatási engedély.

A kutatáshoz az osztrák bányatörvény szerint is kutatási engedély kell, ezt azonban oly szigorú formalitásokhoz kötötték, hiányának és lejáratának oly romboló erőt, és károsító hatást tulajdonítottak, melyet semmiféle rationalis okkal menteni nem lehet. Ha az év lejártá előtt a kutatási engedély meg nem hosszabbított, a kutató valamennyi arra alapított jogosítványát és befektetését elveszti, és ha százezerekről is volt szó, senkitől még egy krajczárnyi megtérítést sem kap.

E drákói szigor annál kevésbé okadatolt, mert a kutatási engedély nem is képezi valamennyi bányajogosítvány előfeltételét; az adományozás pl. szerzhető kutatási engedély, sőt zártkutatmány nélkül is.

Az általam proponált kutatási engedély a bányajogosítványok előfeltételét nem képezi, a kutató személyéhez van kötve és átruházás tárgya nem lehet.

Azt nem helyeselhetem, hogy a kutatási engedély egészen el-ejtessék, mert ez már nem volna szabadság, hanem szabadosság, mely visszaélésekre vezethetne. — Például ha valaki szomszédját bosszantani akarná, feltúrhatná annak földjét, és eljárását azzal okadatolhatná, hogy neki joga van mindenütt kutatni. Annyit minden bányavállalkozótól követelhetünk, a mennyit minden iparostól követelnek. A cél az, hogy csak komoly vállalkozókkal legyen dolgunk, és a komoly vállalkozás első dokumentálása éppen az, hogy kutatási szándékát eleve bejelenti. Már ez által is csak oly

elem tartatik távol, melynek egyedüli célja szédelegni és a mások kárán gazdagodni.

E kutatási engedély nincs időhöz kötve, meghosszabbítást nem kíván, érületrajz oly vállalkozótól, a ki egy évig mitsem tett, megkívánható, hogy szándékának komolyságát újabb engedély szerzése által dokumentálja, éppen úgy, mint az iparostól megkívántatik, hogy újabb igazolványt váltson, ha iparát a törvényes határidőn belül meg nem kezdte.

Ezeken kívül ez intézménnyel még egy finanziaális érdeket is kapcsoltam össze, és pedig a bányatársuladák javára. A bányamunkások segélyezése fontos kérdést képez; minden lehető eszközt meg kell ragadnunk, hogy sorsukon javítsunk, s azért kívánom, hogy a kutatási engedélyért járó díjak, valamint az annak hiányából eredő pénzbüntetések a társuladák gyarapítására fordíttassanak.

Zárkutatómány. Zárkutatómányi igazolvány. Minimális munka. Fentartott terület. Térrajz. Munkaterv.

A kizárólagos kutatási jogosítványok rendszerét és azzal a zárkutatómány intézményét továbbra is fentartandónak vélem. Először azért, mert e rendszer és intézmény nálunk már a bányász nép vérébe ment át, minden újítás e téren kiszámíthatatlan közgazdasági károkkal volna kapcsolatban.

Továbbá a nem kizárólagos kutatási jogosítványok rendszere inkább az ércbányászat, ellenben a kizárólagos kutatási jogosítványok rendszere inkább a telepányászat követeléseinek felel meg. Tekintve pedig, hogy hazánk jövő bányászatának súlypontja a kőszénbányászatban fekszik, a kizárólagos kutatási jogosítványok rendszerét annál is inkább óhajtom fentartatni, mert csak e mellett lehetséges, hogy a kőszéntelepeink feltárására szükséges, többnyire drága befektetéseket kívánó kutatási munkálatok kockáztassanak.

A mi különösen a zárkutatómányt illeti, mindenekelőtt magának a »zárkutatómány« elnevezésnek meghagyását kívánom. A bányász foglalkozásánál fogva konzervatív s szívósan ragaszkodik a már egyszer megszokott elnevezésekhez. Azért én a régen megszokott elnevezések kiküszöbölését célzó új irányt helytelenítem és az újítást csakis ott fogadom el, a hol egy valóban elavult kifejezéssel állunk szemközt.

A zártkutatmány területére nézve továbbra is a köralak meghagyását proponálom. Sem az egyenes vonalak által határolt terület, sem a kettő kombinációja nálunk nem ajánlható már csak azért sem, mert bányásznépünk a köralakot a hosszú gyakorlat folyamán megszokta, megkedvelte, és az attól való eltérés csak zavarokat idézne elő.

Az osztrák törvény zártkutatmánya területére nézve mindig egy és ugyanaz, mert sugara mindig egy és ugyanaz, melytől eltérésnek nincs helye. Ez okadolatlan, czélszerűtlen és gazdaságellenes intézkedésnek bizonyult. Csakis a sugár minimuma és maximuma határozandó meg a törvényben, és e határokon belül a kutatónak szabad rendelkezési jog engedélyezendő.

Az osztrák törvény zártkutatmányának állandó sugara az ércbányászatnál nagynak, ellenben a telepányászatnál kicsinynek bizonyult, és azért a gyakorlatban nagyon sok esetben a bányászat hátrányára szolgált.

Az osztrák zártkutatmány legfőbb hibája, hogy korlátlan mennyiségben és nagyon könnyen szerezhető. Azért ez intézmény a gyakorlati életben a legvastagabb visszaélésekre, hegyzárlatokra és szédelésre használtatott fel, természete szövevényesnek bizonyult és a praxisban zavart és több elintézhetetlen kérdést teremtett.

A zavarok komplikációk és konfliktusok mindjárt a bejelentéssel kezdődnek, mert a törvény ugyan azt követeli, hogy a bejelentés minden kétséget kizáró módon eszközöltessék, de e tekintetben minden direktiva hiányzik. Innen támadt a sok zártkutatmányi per, mely több vidéken az egész bányászat hitelét tönkre tette.

A zártkutatmányok nagyon sok esetben ezer számra is jelentetnek be, de minden komoly kutatás-szándék nélkül. Minden bejelentett zártkutatmány megerősítendő, mert semmiféle feltételhez kötve nincsen.

E hiányok megszüntetésére azt proponálom, hogy a bejelentéshez rendszeres munkaterv és egy térületrajz is csatoltassék, melyen a zártkutatmány fekvése és a vidék külső képe is kitüntetve legyen. E rendszabály által sok szedelgő távol tartatik, és sok pernek eleje vétetik. Továbbá kívánom hogy minden bejelentéshez a felügyeleti illeték csatoltassék. 1885. évig a szedelgők rendszerint adósak maradtak az illetékkal. Az 1885. évi törvényt pedig eddig

többször olyképen játszották ki, hogy 30 napról 30 napra mindig újra jelentették be a zártkutatmányokat és illetéket sohasem fizettek. Ha tehát kimondjuk hogy az illeték előre kifizetendő és visszautasítás esetén visszautalványozandó, s akkor a szédelgők bejelentései bizonyára elmaradnak.

A frivol spekuláció és a szédelgés megakadályozására, már a zártkutatmány szerzését és feltételhez kívánom kötni. Feltétlenül csak az szerzi meg a bejelentett zártkutatmányt, aki bizonyos meghatározott kiterjedésű munkálatok teljesítését már a bejelentéskor hiteles alakban igazolni képes. Ez az eset azonban nagyon ritkán fog beállni, mert nem igen fog akadni oly kutató, a ki költséges munkálatokba bocsátkozik oly helyen, melyen elsőbbsége biztosítva nincsen. Azért a zártkutatmányok rendszerint csak feltételeken fognak szereztetni, és kötelesek lesznek a kutatók a végleges megszerzésre előírt munkálatokat záros határidőn belül teljesíteni, különben bejelentésük hatályát teljesen veszti.

És hogy még azután is a kutatás komoly legyen, és a hegy-zárlatoknak eleje vételessé kiszabatik a minimalis munka, melyet minden zártkutató teljesíteni köteles. Minthogy pedig oly esetben midőn a zártkutatmányok határosak, minden egyes zártkutatmányra nézve a minimalis munka megkövetelése túlszigorú és gazdaság ellenes rendszabály volna, megengedettik, hogy több de legfeljebb 10 határos zártkutatmányra nézve összesített munka teljesíttessék.

Kutatástábla.

Teljesen inpraktikusnak bizonyult a kutatási jel felállítására vonatkozó rendszabály. A cél az volt, hogy minden zártkutatmány a természetben megjelöltessék, mindenki annak középpontja és ezzel annak területére nézve tisztában legyen, és így esetleges károktól mentve maradjon. Azért a kutatási jel hiánya vagy annak hibás felállítása azon következással jár, hogy a mulasztó kutató az ez által okozott minden kárt megtéríteni tartozik.

Inpraktikus ez a rendszabály azért, mert a ki valamely zártkutatmány közelében zártkutatmányt akar szerezni, az nem bízik meg a kutatási jelben hanem elmegy a bényahatósághoz és megszerzi magának a pontos adatokat abból a célból, hogy kárt ne szenvedjen. Azután a törvény nem mondja meg, hogy mit kell tulajdonképen a hibás felállítás illetve a kutatási jel elmozdítása

alatt érteni. A hibás felállítás sokszor a mérőeszközök tökéletlenségének, (esetleg a mérés hibás voltának) következése, és azért büntetéssel sujtandó nem lehet. De a felállított kutatási jelek többnyire eltűntek, mert azok őrzése lehetetlen volt. Azért a gyakorlat csakhamar belátta e rendszabály inpraktikus és czéltalan voltát, és a kutatók egyszeóüen nem állították fel a kutatásjeleket. Senki őket azért kérdőre nem vonta, s ha itt-ott mégis szóba hozatott, azzal védekeztek, hogy a jel fel volt állítva, de ismeretlen tettesek által ellopatott.

Azért én a kutatási jelet a zártkutatmány középpontján mint kötelezőt egészen elejtendőnek tartom, megkívánom azonban hogy a kutató munkálatainál kutatástáblákat alkalmazzon, de ezek hiánya csak bányarendőri büntetést vonjon maga után.

Nyert ásványok.

A kutatás által nyert ásványok az osztrák törvény szerint csak akkor illetik a kutatót, ha a bányahatóság erre az engedélyt megadja. Nincs azonban semmi directíva arra nézve, hogy mikor adható és mikor tagadható meg ez engedély. Ez tehát nem egyéb mint a bányahatóság hatalmának okadatolatlan kiterjesztése. Egy további kérdés az, hogy kit illetnek a nyert ásványok, ha a bányahatóság az engedélyt meg nem adja? Talán a tulajdonost? Hisz ez a fenntartott ásványokra semmiféle igényt nem támaszthat. És feltéve, hogy a tulajdonost illetik, hogyan illetik? Feltétlenül avagy az előállításköltségek megtérítése mellett? vagy talán a bányahatóságot illetik? És ha azt, mit csináljon az velők, s mire fordítsa azok esetleges vételárát? Mindezeknek a kérdéseknek elejét veendő, kimondandónak tartom, hogy a kutatás alkalmával nyert ásványok feltétlenül a kutatót illetik meg. A bányahatóság pedig csak arra tartozik felügyelni, hogy a kutatók e jogukkal vissza ne éljenek, és ha valahol konstatálja, hogy a kutatásműveletek valóságos lefejtéssé fajultak már, szorítsa a kutatót adományozás kérésére.

Reményvájások.

Az általam kontemplált zártkutatmány mellett a földalatti kutató vájásoknak vagyis az úgynevezett remény vájásoknak mi értelmök sincsen. Azért ez intézményt egészen elejtendőnek tartom.

Területterképek.

A területterképeket az osztrák törvény maga ugyan nem, de annak végrehajtási szabályai írták elő, melyek azonban nálunk sohasem voltak kötelezők. E rendszabály is a gyakorlatban kivételmentesen bizonyult. Először is nem rendelkezik a bányahatóság mindig a szükséges katastrális térképekkel. Azután teljes lehetetlenség a zártkutatmányokat különösen, ha tömegesen jelentetnek be, mind bejegyezni és evidenciában tartani. És mi történjék egy oly zártkutatmánnyal, melynek kiinduláspontja a katastrális térképben még elő nem fordul?

Mindezeknél az okoknál fogva a bányahatóságokat területi vagy kerületi térképek szerkesztésére kötelezhetőeknek nem tartom.

Bányatulajdon szerzése. Adományozás.

Az adományozás intézménye a gyakorlatban egészben véve bevált, azért annak megtartását indítványozom, s csak azt kívánom kihagyni illetve módosítani, ami az adományozás-eljárást nehézzé teszi.

Minekelőtt elejtendőnek tartom a külmértékek intézményét. A statistika mutatja, hogy nálunk a külmértékek mindössze 2%-át teszik az adományozott telkeknek, a miből következik, hogy az intézményre nincsen szükségünk, s mi azt annál könnyebben ejthetjük el, mert szorosán véve nem is illik bele, az általunk kontemplált bányarendbe, mert ellentétben áll ama szintén megtartandó alaptétellel, mely szerint a bányavállalkozót az adományozott bányatelekben előforduló valamennyi fenntartott ásványra nézve illeti meg a tulajdonjog.

Engedélyezés.

Austriában több oldalról indítványoztatott, hogy az engedélyezés intézménye elejtessék. Okul azt hozták fel, hogy az önálló segítővájások a gyakorlatban nagyon ritkán fordultak elő, s így azokra nincs szükség. A magyar bányászati viszonyokról ezt nem mondhatjuk. Nekünk igenis van szükségünk ez intézményre, sőt a segítővájások alkalmas eszközül szolgálnak nálunk a bányászat fellendítésének.

Engedélyezés tárgyául nemcsak a segítővájásokat, hanem az 1884. évben tett indítványokkal egyetértőleg az aranymosást, a földolgozási műveket és a szállítási eszközöket is kívánom felvételni.

Az aranymosás a magyar bányászat egy speciálitását képezi, azért az a magyar bányatörvényből ki nem hagyható. S minthogy természeténél fogva az adományozás szabályai alá nem igen vonható, azért engedélyezés tárgyának nyilvánítandó.

A feldolgozás - művek engedélyezésének kérdése összefügg ama fontos kérdéssel, vajjon a kohászat a bányászat kiegészítő részét képezi-e avagy nem?

Én a hazai viszonyok tekintetéből kívánatosnak tartom, hogy a kohászat nálunk a bányászat kiegészítő részének tekintessék. Nálunk aránylag véve kevesen vannak a bányászok, s ha azok is reájuk nézve idegenek lesznek, kiket eddig édes testvéreknek tekintettek, akkor existenciájukban gyengítettnek, mert elvitázhatatlan tény, hogy ma eredményeket csak akkor lehet felmutatni, ha az erők egyesítettnek, s az erők egyesítésénél minél többen részt vesznek.

Megengedem, hogy más előhaladottabb államokban a különválasztás eszközölhető, pl. Franciaországban. De nálunk mások a viszonyok, s az elkülönítés sem a bányászatnak sem a kohászatnak nem áll érdekében.

Ez oknál fogva kívánom, hogy az engedélyezés tárgyai közé a feldolgozási művek is vétessenek fel.

A szállításeszközök tekintetében több oldalról aggodalmak merültek fel. Az első kifogás az, hogy előbbi törvényekkel ellenmondásba jövünk. Erre az a válaszom, hogy mindenekelőtt módunkban áll az ellenmondást kiegyenlíteni. De ettől eltekintve, ha az új intézkedés okszerű és célszerű, akkor az ellenmondással vajmi keveset kell törődnünk, mert az új törvénynek az a feladata, hogy a régieknek derogáljon.

Egy másik kifogás, hogy pl. vasutak engedélyezésénél sok oly kérdés merül fel, melyek a kereskedelmi miniszter hatáskörébe tartoznak. Ez igaz, de azért nem forog fenn ok a legkisebb aggodalomra sem, mert az új törvényben kimondható az is, hogy pl. a vasutak építése és üzletére nézve az ez irányban fennálló szabályok második, s azért ily kérdésekben a bányahatóság midíg a kereskedelmi miniszterrel egyetértőleg tartozik eljárni.

Tehát egész bátran kimondhatjuk, hogy bányászati célokra szánt szállításmértéket adók eszközök az engedélyezés tárgyát képezik.

Műrevalóság.

Az osztrák bányatörvény a műrevalóság konstatálását mint az adományozás előfeltételét, megköveteli. Ez félszeg intézkedés, és már csak azért is kifogásolandó, mert a törvényben sehol semmiféle directiva sem található arra nézve, hogy mit kell tulajdonképpen műrevalóság alatt értenünk, s így annak meghatározása egyedül a bányahatóság bölcs belátására van bízva. De ha figyelemmel vagyunk az ásványok telepítésének nagy változataira, a műrevalóságnak fogalmi meghatározása lehetetlennek mutatkozik.

Magától értetődik, hogy csak oly ásvány adományozható, melynek előjövedele bányászértelemben konstatálva van, vagyis bányászati nyeresre absolute véve alkalmasnak mutatkozik. --

Egyszerű nyomok, vékony telepek, melyekről a geologia szabályai szerint megállapítható, hogy nincsen folytatásuk, adományozás alapjául nem szolgáltatnak.

Ebben áll az ásvány előjövetelének konstatálása, mely igenis az adományozás feltételeit képezi. De a műrevalóság konstatálása oly értelemben, hogy azzal a bánya jövője finanziaális előnyösége biztosíttassék, a bányahatóság feladatát nem képezheti, már csak azért sem, mert a mint az az osztrák »Referenten-Entwurf«-ban nagyon helyesen kiemeltetett, az ily konstatálással a bányahatóság együttes felelősséget vállal az adományozás tárgyául szolgáló ásvány bőséges előjövedeleért, s ez azt hiszem, a bányahatóság feladatát nem képezheti. Bizzuk tehát a műrevalóság meghatározását egyedül a vállalkozóra, a ki leghivatottabb annak konstatálására.

Eljárás.

A bányahatóság által követendő eljárás és különösen a bányajárás alkalmával követendő eljárás rendeleti uton való szabályozása azért kell, mert a gyakorlatban a különféle eljárások alkalmával minduntalan felmerülnek kétségek és kétes kérdések. Így például: az eljáró hatósági közeg jogköre, a rend fentartása,

s a rendbüntetések, továbbá: milyen a bizonyítási eljárás? Van-e helye az eskünek, tanukihallgatásnak? Meghiteltetendő-e a tanu? Milyen legyen a bizonyítékul szolgáló okirat? Mi az elmaradás és mi a későn való megjelenés következtése? Tartozik-e az ellenfél valamennyi kifogásait előterjeszteni, s mi annak a következtése, ha kifogásait részben elhallgatja s az elhallgatottakat később érvényesíteni akarja?

Bányatelek terjedelme.

A bányatelek terjedelmére nézve lényeges hibája az osztrák törvénynek, hogy valamennyi ásványnál egy és ugyanaz volt a bányamérték nagysága. Ez legjobban mutatja, hogy csak az ércbányászat tekintetei voltak iránytadók. Az, hogy a köszénnel kétfős mértékig történhetett az adományozás, nem volt elég, mert a köszénbányászat természete azt kívánja, hogy legalább is négyszer legyen nagyobb a bányatelek terjedelmének maximuma, mint a többi ásványoknál.

Azt pedig, hogy azon esetben, ha az ásvány aknaszerűleg műveltetik és az akna zsompja a föld színétől legalább 100 méter mélységben van, a bányavállalkozó a rendesnél nagyobb területet kapjon, megkívánja az osztóigazság és a helyes bányügyi politika.

Bányatelek alakja.

Az osztrák törvény a bányatelek alakjának szabályozásánál nagyon merev, inraczionális és gazdaságellenes álláspontot foglal el.

A bányatelek vájnamértékekből van összetéve; a vájnamérték alakja pedig annyiban korlátolt, a mennyiben részére az egyenlőszög formája van kötelezőleg előírva. A fektetésnél tehát nem annyira a vállalkozó akarata, mint inkább a törvény szigorú formája disponál, a mi nagyon sokszor azt hozza magával, hogy a vállalkozó a törvény merev intézkedésénél fogva akarva, nem akarva, kénytelen belenyugodni, hogy a neki jutott bányatelek jelentősebb részében meddő területet fedjen.

A bányászat érdeke tehát szabadabb kiterjedést, szabadabb alakot kíván, s az elérhető, ha kimondjuk, hogy a bányatelek alakját a vállalkozó tetszése szerint választhatja s korlátul csak azt szabjuk ki, hogy a bányatelek mindig csak egyenes vonalak által legyen határolva, mi által még azt is el érjük, hogy a határközők intézménye feleslegessé válik és elesik.

Valamennyi ásvány.

Az osztrák törvénynek az az intézkedése, mely szerint az adományozás által a vállalkozó a bányatelkén előforduló valamennyi ásványra nézve kizárólagos jogot nyer, az új törvényben annál is inkább felveendő, mert az a hosszú gyakorlat folytán a magyar bányászok véérébe átment rendszabályt képez, és mert az az általunk elfogadott kizárólagos kutatási jogosítványok rendszerének felel meg. Poroszországban a vállalkozó rendelkezési joga csak azon ásványokra terjed ki, melyre az adományozást nyerte, de a porosz törvény nem is ismeri a kizárólagos kutatási jogosítványokat, ott tehát szabad verseny van nemcsak a kutatási, hanem részben még az adományozott területeken is.

Határkövezés.

Az osztrák törvénynek egy további felesleges és gazdaságellenes intézkedése a kötelező határkövezés, mely a vállalkozónak csak jelentős felesleges költséget okoz a nélkül, hogy bármi tekintetben is gyakorlati jelentőséggel bírna; a miért is a gyakorlat ezt egyszerűen mellőzte, és a törvény ez intézkedése mai napig foganatosítatlanul maradt. Azért javasoltam, hogy a határkövezés ne legyen kötelező, és csakis a vállalkozó kérelmére eszközöltessék.

Munka. Munkaterv.

Az üzletterv előleges bemutatása, valamint az attól való minden eltérésnek bejelentése közgazdasági és bányarendőri szempontból felette fontos. Ezek megkövetelésével az üzlet részére némileg a szakértelem biztosíttatik. Azután garanciát is képeznek az u. n. rablóbányászat ellen.

Az osztrák törvénynek egy további kivihetetlen és azért foganatosítatlanul maradt rendszabályát képezi az, mely úgy a szabad-kutatásokra, mint az adományozott bányatelkekre nézve a folytonos üzletben tartást feltétlenül és kötelezőleg előírja.

Kétségtelen, hogy a bányaszabadság intézményével szükségképen összefügg egy bizonyos neme az üzletkényszernek. Mert ha az állam az ásványokat egyesek kizárólagos tulajdonába ingyen és minden ellenszolgáltatás nélkül bocsátja, nem teszi azt az

egyén, de a közérdek szempontjából. Mit kíván azonban a közérdek? Azt kívánja, hogy oly bányák, melyeknek üzletét a közérdek megköveteli, igenis üzletben tartassanak. Azt azonban nem kívánhatja, hogy minden bánya kivétel nélkül mindenütt és mindenkor feltétlenül és folytonosan üzletben legyen, mert ilyen követelés sok esetben azt eredményezné, hogy a vállalkozó inproduktíve, sőt anyagi kárára volna kénytelen az üzletet megkezdeni vagy folytatni, még akkor is, ha azt a közérdek nem kívánja. Azért a praxis eme, a rendszabályon is túlhelyezkedett, a vállalkozók nem dolgoztatnak és a bányahatóság azok ellen a kényszereszközöket egyszerűen nem alkalmazza, a miről elég bő felvilágosítást nyújt a Magyar Bányakalauzban oly sokszor előforduló »üzemen kívül« kifejezés.

E kérdés törvényes szabályozásánál tehát nem lehetnek irányadók az osztrák vagy a szász bányatörvények, mert azokban a szigorú munkakényszer egyezőleg a régi Miksa-féle bányarenddel tisztán *fiscalis* érdekből vétetett fel. Időközben azonban lényegesen változtak a viszonyok, melyek nálunk e tekintetben a porosz törvény hasonló intézkedésének elfogadását ajánlják.

Alaposan feltehető, hogy a vállalkozó az adományozástól számítandó 3 év után az eszközöket előteremti, és mindent előkészítve az üzletet megkezdheti, ha egyáltalán komoly akarattal bír. Ugyanannyi idő engedendő neki, ha az üzletet megszüntette.

E határidő elteltével azonban már a bányahatóságnak a közérdek szempontjából kell beavatkoznia, mely a proponált módon eljárván, eljárásának eredménye a közérdek követelményéhez képest vagy az üzlet további szünetelése, vagy megkezdése illetve folytatása, vagy végre a bányabirtok elvonása vagy törlése lesz.

Miután pedig a vállalkozó, kitől a bányabirtok elvonatott, ezzel nem komoly vállalkozónak bizonyult, okdatoltnak találom azt az általam proponált további rendszabályt is, hogy az ily vállalkozó a tőle elvont területen bányajogosítványokat 3 évig se ne bírasson, se ne szerezhessen.

Kártérítés.

A bányatörvényben, melyben a bányavállalkozók jogai biztosítatnak, egyszersmind a földbirtokosok jogos és méltányos igényeit is kell respektálnunk. Ilyen jogos és méltányos igény a kártérítés követete. E tekintetben az osztrák bányatörvény semmi

positív intézkedést nem tartalmaz. Azért indítványoztam, hogy az új törvényben határozottan kimondassék, hogy a bányavállalkozó a bányamívelés által okozott károkért feltétlen és teljes kártérítéssel tartozik.

Művezető. Munkafelügyelő.

A bányászatnál alkalmazottak képesítése felette fontos kérdést képez. Ha az állam az orvos és az ügyvédtől törvényileg megszabott elméleti és gyakorlati képesítést azért követel, mert az orvosok működése az emberek életét, és az ügyvédek működése azok vagyonát érinti: akkor a bányászat alkalmazottaitól több joggal és okkal lehet követelni hasonló képesítést, mert a bányászatnál mindakettő t. i. az emberek vagyona is és élete is forog kérdésben. És ha már a tudomány minden haladása dacára a természet elemei ellen a védekezés máig is lehetetlen, tegyük meg legalább azt amit tenni módunkban áll. Szabályozzuk törvényileg a bányászati alkalmazottak képesítését, és alkalmazzuk a bányászatnál csak oly egyéneket a kik a törvényes képesítéssel bírnak.

Az osztrák törvényben e kérdés rendezve nincsen; azért e tekintetben a vállalkozók semmiféle korlátozásnak sincsenek alávetve, ami a bányászat legnagyobb kárára és szegényére nagyon sokszor azt hozza magával, hogy emeritált cipészek, asztalosok stb. állíttatnak a bányák élére, a kiknek tudatlansága és járatlansága a mellett hogy életet és vagyont pusztít, alaposan hozzájárul ahhoz, hogy a magyar bányászat a külföld előtt diszkreditáltassék.

Ausztriában csak újabb időben hozatott a »Gesetz vom 31. Dezember 1893, womit Bestimmungen über die Aufstellung von Betriebsleitern und Betriebsaufsehern beim Bergbau getroffen worden«. Nálunk ilyen specziális törvényre szükség nincsen, mert mi épen most foglalkozunk az új bányatörvény megalkotásával; s miután az a célunk hogy e törvény lehetőleg tökéletes és teljes legyen, azt óhajtjuk, hogy az alkalmazottak képesítése is, abban végleges szabályozást nyerjen.

Van azonban nálunk még egy specziális ok, mely elengedhetetlenül megköveteli, hogy a bányászatnál alkalmazottak képesítése mielőbb törvényes szabályozást nyerjen. Hazánk több

bányavidékén, nevezetesen Erdély aranybányáinál és Krassó- Szörény bányavidékein majdnem mindenütt idegen tisztviselők vannak alkalmazva és uralkodnak a bányamunkások fölött. Ennek folytán az iskolákban a magyar nyelv tanítása elhanyagoltatik, a bányászok elidegenítettnek, a magyar állameszmétől, a bányákban rabló gazdálkodás üzetik, mert a főczél a gyors meggazdagodás. Hogy mily ziláltak e tekintetben a viszonyok pl. Erdély aranybányavidékein, azt élénk színekkel lefestette nekünk a mult évben lefolyt oláh mozgalom. Nálunk tehát ez fontos nemzeti kérdést képez, és ha megakarjuk akadályozni, hogy egész vidékek nemzeti és nemzetgazdasági tekintetben tönkre tétessenek, akkor gyorsan és gyökeresen kell intézkednünk.

Mindezek szemelőtt tartásával, én ez irányban való javaslataim előterjesztésénél első sorban figyelemmel voltam a magyar állameszmére; a mellett azonban egy perczre sem tévesztém szem elől azon elvitázhatatlan tényt, hogy a magyar bányászat felvirágozásához nemcsak az idegenek tőkéire és vállalkozó szellemére, hanem az idegenek szakértelmére is van szükségünk.

Hogy az, aki bányászati akadémiákon oklevelet nyert, nálunk mint művezető feltétlenül alkalmazható legyen, bővebb magyarázatra nem szorul.

Hogy a magyar ember, a ki külföldön egyenlőnek elismert intézetnél oklevelet szerzett, bányáinknál alkalmazható legyen azon esetben ha oklevelét nostrificáltatta, az méltányos és hazafias követelés.

Kivételesen megengedhető, hogy kitűnő képzettségű magyar állampolgár mint művezető alkalmazható legyen még akkor is, ha oklevéllel nem bír. (?) De hogy e tekintetben visszaélések ne történhessenek, minden ilyen kivételes esetben az engedélyt a pénzügyministerium adja meg a bányakapitányság okadatolt és pártoló felterjesztésére.

Valamely egyenlőnek elismert külföldi intézetnél oklevelet szerzett idegen nálunk csak a pénzügyministerium engedélyével lehet művezető. De csak az esetben ha oklevelét előbb nostrificáltatja.

Ugyanezek a szempontok vezéreltek engem a munkafelügyelői képesítés szabályozásánál.

A mint fentebb megjegyzém, a bányaalalmazottak képesítésének szabályozásánál számolnunk kell ama körülménnyel, hogy

a külföldiek szakértelmét nem nélkülözhetjük. Nálunk a bányászok pályája még mindég nem kecsesített, s különösen a fizetés tekintetében sorsuk mostohának nevezhető. Azért aránylag véve akadémiánknak kevés hallgatója van, s így nem képes fedezni a szükségletet. Ugyanez áll a bányaiskolákról is. Azért még nagyon hosszú ideig rá leszünk utalva a külföldi tisztviselőkre és munkafelügyelőkre. Ezek alkalmazása tehát bányászatunk jól felfogott érdekében áll.

Másrészt azonban megköveteli a magyar állameszme, hogy csak oly egyének alkalmazzassanak, a kik a magyar államot és annak intézményeit tisztelik és mások által is tiszteletben tartják. Erre szolgál ama intézkedés, hogy a külföldi intézeteknél oklevelet nyert külföldiek csak a bányahatóságok javaslatára és illetve beleegyezése folytán legyenek alkalmazhatók.

De ez nem elég. Attól a külfölditől, aki éveken át a magyar kenyeret eszi, megkövetelhetjük, hogy a magyar állampolgárság kötelékébe magát felvétesse, s e tekintetben elégségesnek tartottam az öt évi időtartamot, mely különben is megegyezik a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879. évi 50. t.-cz. ide vonatkozó intézkedéseivel.

Bányamunkások. Munkarend.

A bányatörvény egyik legfontosabb fejezetét képezi az, melyben a munkásoknak a vállalkozóhoz való viszonya nyer szabályozást. Az osztrák törvénynek ez irányban való intézkedései nem voltak kielégítők.

Először is kiegészítendők a munkarendre vonatkozó intézkedések. A munkarend kifüggesztése legyen kötelező, de ne tekintessék pusztá formalitásnak, hanem komoly rendszabálynak.

De ez magában véve még nem elég. A munkarend arra való, hogy minden oly esetben, a hol nincs külön szerződés, a vállalkozó és munkás közti viszonyt szabályozza. Tehát pótolja a szerződést vagy jobban mondva unaga képezi a szerződést. A szerződés lényegéhez tartozik, hogy annak tartalmát a szerződő felek mindenike ismerje és elfogadja. Már most az bizonyos, hogy a vállalkozó a munkarend tartalmát ismeri; de ismerik-e azt a munkások is? E kérdésre, sajnos, azt kell válaszolnunk, hogy a munkások a legtöbb esetben nem ismerik a munkarend tartalmát, s így nem is lehetnek tisztában az őket megillető jogok és köte-

lezettségek felett. Én éppen azért a munkarend tekintetében szigorúbb rendszabályokat hoztam javaslatba. Kivánom, hogy a munkarend minden munkásnak a felvételnél elolvasás végett átadassák, vagy ha olvasni nem tud, neki felolvassassék. És hogy a rendszabály mindig komolyan és lélekisméretesen fogadtatba véssék, azt javasoltam, hogy a figyelmeztetés vagy esetleg a felolvasás megtörténtét köteles legyen a munkás írásbelileg elismerni illetve a vállalkozó magának elismertetni.

A bányáknál alkalmazott gyermekek és asszonyok tekintetében az osztrák törvény mi pozitív intézkedést sem tartalmaz. Mindössze csak azt a rendelkezést tartalmazza, hogy minden vállalatnál a munkarendbe a gyermekek és asszonyok alkalmazása tekintetében is vétessenek fel határozatok; s minthogy a munkarend a bányahatóság által jóváhagyandó ez az egész kérdés a bányahatóság hatáskörébe utaltatott s azt eredményezte, hogy e tekintetben majdnem annyi féle a rendszabály a mennyi a vállalat.

Amde fontos közegészségügyi és tanításügyi szempontok megkívánják, hogy a kérdés magában a törvényben egységes szabályozást nyerjen, a mit javaslatba is hoztam.

Munkakönyv.

A bányamunkások az evidenzia és ellenőrzés szempontjából az osztrák törvény szerint egyéb munkásokétól különböző kivételes elbánás alá esnek, szorosan véve azonban sem az iparhatóság sem a bányahatóság által nem tartatnak evidenciában és nem ellenőriztetnek. A 209. §. mindössze csak azt írja elő, hogy minden műnél egy legénységi névkönyv vezettessék, mely a bányai és politikai hatóságnak kívánatra bármikor előmutatandó. E szerint az evidenzia és ellenőrzés tulajdonképen a vállalkozókra van bízva, s a hatóságok a bányamunkások iránt csak akkor érdeklődnek, a mikor éppen akarják.

Nagyon természetes, hogy ily ellenőrzésrendszerbe a munkakönyv be nem illt. A bányamunkásnak a kilépéskor u. n. bucsulevél adandó, és ki van mondva, hogy oly munkás vagy felügyelő, a ki a bányánál már alkalmazásban volt, bucsulevél nélkül fel nem vehető.

Hát ez bizony nagyon fogyatékos, laza sőt egész bátran mondhatjuk, hogy semmiféle nyilvántartás és ellenőrzés. A gyakorlatban a nagyobb vállalatoknál e rendszabályok annyira-menny-

nyire megtartatnak, de nem így a kisebb vállalatoknál. Ezeknél legénységi névkönyv vezetéséről, bucsu-levelek adásáról szó sincsen, és a munkásokat felfogadják anélkül, hogy tőlük bucsu-leveleket követelnének. Bányahatóságaink pedig a törvény fogyatékoságának tudatában a különben is semmiféle gyakorlati eredményre nem vezető törvényes intézkedések foganatosításával vajmi keveset törődnek.

Ez tarthatatlan állapot! Nincs semmi ok, mely a bányamunkások e kivételes állását igazolná, sőt ellenkezőleg a bányászat érdeke megkívánja hogy a bányáknál józan, komoly becsületes és szorgalmas munkások alkalmaztassanak, ennek pedig első és elengedhetetlen feltétele a helyes nyilvántartás és pontos ellenőrzés.

Egy tekintetben okadatolt volna a kivételes elbánás t. i. hogy a bányamunkások a bányahatóság által nyilvántartassanak és ellenőriztessenek, de az nálunk már csak azért sem vihető keresztül, mert az I. fokú bányahatóságok hatásköre valamint eddig úgy ezentúl is felette nagy területre fog kiterjedni és távolabb helyekről a bányakapitányságig eljutni, napokat vesz igénybe. Így pl. egész Horvát-Slavonország területe egy bányakapitányság hatásköre alá tartozik. Képzeltető-e, hogy ennél valamennyi horvát-szlavon bányamunkás nyilvántartása és ellenőrzése sikeresen eszközöltessék.

Mindezeknél fogva a kivételes állapotot megszüntetendő azt javasoltam, hogy a bányamunkások munkakönyvvvel láttassanak el, melyekre az ipartörvény vonatkozó intézkedései értelemszerű alkalmazást nyernek.

Hogy pedig a bányahatóság is bár csak közvetve ellenőrizhesse, a bányáknál alkalmazott munkásokat, szükségesnek tartom, hogy az iparhatóság a bányahatóságnak azokról hónapról-hónapra egy kimutatást küldjön.

Választott bíróság.

A bányamunkásokra nézve fontos kérdést képez, hogy a köztük és a vállalkozók között felmerülő u. n. gyors elintézését kívánó vitás kérdések miképen és ki által döntsessenek el. E tekintetben átveendőnek tartom az ipartörvényből a megfelelő és helyes intézkedéseket, melyek szerint az ily természetű vitás kérdések minden felebbezés kizárásával döntenek el; a meg nem elégedő fél

pedig csak a törvény rendes útján érvényesíthesse igényeit, de csak birtokon kívül.

A forum tekintetében azonban eltértem az ipartörvénytől.

Az ily természetű ügyek leghivatottabb bírója az I. foku bányahatóság volna. Ámde itt ismét akadályul szolgál e bányahatóságok területének felette nagy kiterjedése. A főszolgabíróra illetőleg a rendőrkapitányra magára bízni ez ügyeket nem lehet azért, mert azoknál rendesen hiányzik a szükséges szakértelem. Nem marad tehát egyéb hátra, mint egy háromtagu választott bíróság alakítása, mely a főszolgabíróból illetőleg a rendőrkapitányból mint elnökből és a felek által választott egy-egy bíróból áll. Feltehető, hogy a felek bírakul csak szakértelemmel bíró egyéneket fognak választani, s így az ügyek alapos elintézését fognak nyerni.

Az ipartörvényből még a békéltető bizottság intézményének átvételét is javaslatba hozom, és a hol békéltető bányabizottságok alakíttatnak, azokra ez ügyekben való bíráskodást bátran bízhatjuk.

A mint mondtam, az ügyek kivételes és gyors elintézése leginkább a bányamunkások érdekében történik. Múltányos tehát, hogy egy tekintetben a vállalkozók érdekében is egy kivételes rendszá-bályt felvegyünk.

Ha a választott bíróság vagy a békéltető bizottság a vállalkozót fizetésre kötelezi, a munkás azonnal pénzt kap és tovább áll. Mi történik azonban akkor, ha a vállalkozó a törvény rendes útjára lépven, ott pertnyertessé lesz, és a munkás a kapott pénz visszafizetésére van kötelezve. A munkás rendszerint nem fizeti vissza a felvett összeget és a vállalkozó végrehajtás útján mitsem vehet meg rajta, mert vagyona nincsen és munkabérét a végrehajtási törvény értelmében le nem foglalhatja. Azért javaslom, hogy ily esetben a visszatérítendő összeg erejéig a munkabér fele bárhol és bármikor feltétlenül lefoglalható legyen.

A kielégítés sorrendje.

A modern bányatörvényekben majdnem kivétel nélkül találunk intézkedéseket, melyek a bányavagyonra vezetett végrehajtás vagy arra elrendelt csőd esetében a bányamunkásokat bérkövetelésekre nézve kedvezményben részesítik. És ez méltányos is, mert ha már a természeti elemek által okozott bányaszerencsétlenségekkel és az ezek által okozott válságokkal szemben tehe-

tetlenek vagyunk, legalább a csőd és a végrehajtás esetére óvjuk meg a bányamunkásokat a nyomortól és inségtől.

Az osztrák törvény e tekintetben a 15. fejezetben intézkedik de intézkedései, bár üdvösek, még sem kielégítők.

Eme intézkedések szorosan véve a végrehajtási törvény és a csődtörvény keretébe tartoznak. Nálunk időközben, már t. i. az osztrák általános bányatörvény behozatala óta, megalkották a végrehajtási törvényt és a csődtörvényt is. Mind a kettő egy és ugyanazon évben t. i. 1881-ben kelt, de sajátságos, hogy míg a csődtörvény a bányavagyponra elrendelt csőd esetében külön kielégítési sorrendet állapít meg, addig a végrehajtási törvény e tekintetben semmi intézkedést nem tartalmaz. Már most, ha az volt a kodifikátorok meggyőződése, hogy a szóban forgó intézkedések nem a bánya-, hanem a megfelelő speciális törvényekbe valók, akkor ezen intézkedések nemcsak a csődtörvénybe, hanem a végrehajtási törvénybe is felveendők lettek volna.

Különben a csődtörvény intézkedései ugyanazonosak az osztrák bányatörvény intézkedéseivel, csak az utóbbi elavult szövege helyébe új és az újabb törvényekkel összehangzásban álló szövegezés lépett.

A jogállapot tehát ma is ugyanaz, mint volt 1881. év előtt. E jogállapotot pedig azért nem tartom kielépítőnek, mert a bányamunkásoknak és munkafelügyelőknek egy évről hátrálékos bérkövetelését első sorban és első helyen kielégítendőnek tartom, a miért is ez irányban való javaslatom oda terjed, hogy a kielégítési sorrend a bányászat, helyesebben a bányamunkások követeléseinek megfelelőleg állapíttassék meg.

Viszony a közlekedés eszközeihez.

Az osztrák általános bányatörvény megalkotásának idejében a közlekedési és különösen a vasúti ügy Ausztriában éppen úgy mint nálunk, fejlődésének kezdetén állott; időközben azonban mindkét államban s különösen nálunk a bár költséges, de szerencsés vasúti politikánk folytán óriási lépésekkel haladt előre s ma már mint a modern államok közgazdasági felvirágozására elengedhetetlenül szükséges egyik legfontosabb tényező mindenben különös tekintetbe vételt kíván. Természetesnek találom tehát, hogy az 1854. évi kodifikátorok szükségtelennek tartották e tekintetben a törvény egy külön fejezetében külön intézkedni, s mind-

össze beérték azzal, hogy a 17. és 18. §§-ban kijelentették, miszerint közutakon és vaspályákon, vízi- és védőépítményeken, valamely erődtítmény kerületében és attól bizonyos meghatározott távolságon belül és végre a birodalmi és az országos határokon a kutatás az illetékes közigazgatási hatóság engedélyezésétől függ; miszerint továbbá minden oly esetben, melyben a kutatás ellen köztekinetektől akadályok támasztatnak, a bányahatóság az illetékes közigazgatási hatósággal egyetértőleg határozzon. De hogy eme intézkedések elégtelenek voltak, az mindjárt az első években kitűnt és szükségessé vált, hogy e törvény hiánya rendeleti úton pótolassék. Mai napság azonban, miután a közlekedésügy oly óriási lendületet vett, alig képzelhető bányatörvény, melyben a bányászat és a közlekedésszükségek között való viszony szabályozva ne volna. E viszony tehát a magyar bányatörvényben is szabályozandó ama elvek szerint, melyek e tekintetben a modern bányatörvényekben elfogadtattak. A közlekedési eszközök létesítése által a bányászat a lehető legkevesebb sérelmet és korlátozást szenvedjen, és viszont a bányák üzlete a közforgalomnak akadályára ne legyen. Ezek mellett még irányadók legyenek a közbiztonság tekintetbe vétele, a teljes kártérítés elve, és végre azon elv is, hogy vitás kérdések mindig a két érdekelt miniszter által egyetértőleg döntessenek el.

Bányatársulások.

A bányatörvény egyik legfontosabb és legnehezebb feladatát a bányamunkások segélyezésének szabályozása képezi. Összefügg ez a szociális kérdéssel, mely az emberi élet minden szakában létezik, előtérbe azonban csak a polgárosodás és művelődés haladtával és különösen a francia forradalom szülte elvek uralma alatt nyomult.

A szociális kérdés teremtette a szocialismust, a communismust, a nihilismust és az anarchismust. Az első kettő utopiákat hajszol, az utóbbi kettőnek a célja pedig minden létezőnek a pusztítása és lerombolása. Az utóbbiaknál tehát az elégedetlenség már valóssággal örvénygessé, dühöngéssé fajult, mely nem érvel, hanem eszeveszetten mindent elpusztít és lerombol a mi útjába jő. Az emberiséget folytonos izgalomban, rettegésben tartják, és az államkormányok óriási feladatát képezi a politikai őrültség leküzdése és kipusztítása.

A modern állam és társadalomban az emberi gondolkodás ez elfajulásai mi létje jogosultsággal sem bírnak, mert a socialis kérdést a modern államok majdnem kivétel nélkül programjukba felvették, és helyes és czélszerű megoldásán fáradoznak is. De a feladatok nagy nehézségénél fogva, a kérdés nem egyszerre hanem csak fokozatosan oldható meg.

A kérdés egyik- és mondhatjuk legjogosabb és legméltányosabb oldatát képezi ama követelés, hogy a munkások betegség, baleset és munkára képtelenség esetében valamint azok özvegyei és árvái is illő segélyben részesíttessenek. És a bányászat dicséretére legyen mondvá, hogy a bányamunkások számára már a legrégibb idők óta társláda alakjában ily célú intézmény létezik.

A modern államok a socialis kérdést előbb-utóbb általános törvényekkel fogják megoldani; a nyugoti államokban e téren már is nagy haladás tapasztalható, mindazonáltal az általános és országos segélyezéstől még messze vagyunk, és éppen azért minden oly intézményt, mely bárhol és bármi téren a munkások segélyezését czélozza fenntartani és lehetőleg tökéletesíteni kell. Ily intézmény pedig a társládák intézménye is a bányászat terén.

Az osztrák bányatörvény 10. fejezetében szabályozta ugyan a társládákat, ebbeli intézkedései azonban hiányosak és elégtelenek, s habár egyes műveknél társládák létesítettek, egészben véve a törvény e tekintetben is foganatosítatlan maradt, a mit részben a bányamunkások hiányos nyilvántartása és ellenőrzésének is lehet tulajdonítani.

Azért most az a feladatunk, hogy az új törvénybe oly szabályokat vegyünk fel, melyek már önmagukban véve is garantiát nyújtanak arra nézve, hogy a törvény a gyakorlatban foganatosíttassék.

Nálunk a munkások segélyezésének kérdése már az ipartörvény megalkotása óta élénken foglalkoztatja a kormányokat.

Az első lépést e téren a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről szóló 1874. évi 18. t.-cz képezi, habár ez nem csak a munkások hanem bárki által szenvedett károkért a vaspályákat teszi felelősekké. Továbbá a nyilvános betegápolás költségei fedezéséről szóló 1875. évi 3. t.-cz., mely szerint a nyilvános gyógyító- és betegápolási, úgyszintén a szülőházi költségeket az állandó munkaadó munkásáért 30 napig, gyárok, nagyobb vál-

lalatok tulajdonosai és a vasútak igazgatóságai pedig munkásaikért időbeni korlátozás nélkül fizetni kötelesek.

Ily intézkedést tartalmaznak továbbá az 1884. évi ipartörvény 142. és 143. §§.-ai, melyek a képesítéshez kötött iparágaknál alkalmazott segédek tekintetében megállapítják azokat az elveket, a melyek eddig is, míg a segédek és gyári munkások segélyezési ügye külön törvény által rendeztetni fog, az ipartestületek körében létesített segélyező pénztárak tekintetében irányadók. Tekintve azonban, hogy e segélyező pénztárak létesítése nem volt kötelező, hanem a segédek többségétől függött, ily pénztárak kis számban létesültek.

Az 1884. évi ipartörvényben jelzett és kilátásba helyezett törvényt megalkotta az 1891. évi országgyűlés. Az 1891. évi 14. t.-cz. szól az ipari és gyári alkalmazottnak betegség esetén való segélyezéséről, és a külföldi törvényhozások által e kérdésben elfogadott elvekre van fektetve. Ily elvek a biztosítási kényszer, a munkátadók hozzájárulási köteleossége; a munkátadónak ama köteleossége, melynél fogva a járulékokat a segéd béréből levonni és beszolgáltatni tartozik; a közadók módjára történő beszedés és a hatóságok felügyelete és ellenőrzése, stb.

Egy további lépés történt e téren a mult évben. Értem az 1893. évi 28. törvénycikket, mely az ipari és gyári alkalmazottnak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkről szól.

Ezek mind üdvös törvények és intézkedések, nagy haladásról is tanuskodnak, de azért a végső céltól még messze vagyunk, mert a szocialis kérdés valamint más államokban, úgy nálunk is csak akkor lesz teljesen megoldva, ha a munkások segélyezése nemcsak betegség, hanem baleset, munkára képtelenség és aggkor esetére is törvényhozásilag biztosítva lesz és ha az állam törvényhozás útján biztosítani fogja a munkások özvegyeinek és árváinak segélyezését.

Azok az elvek, melyek az 1891. évi 14. t.-cz. megalkotásánál irányadók voltak, figyelembe veendő a társládák törvényes szabályozásánál is.

Mindenekelőtt nem elég kimondani, hogy társládának kell lenni, hanem kényszerítő-intézkedésekre van szükség, mely szerint minden vállalkozó, különbeni büntetés és hivatalból való közbelépés terhe alatt, arra köteleztessék, hogy vagy önállóan vagy másokkal egyesülve társládát létesítsen, illetve valamely már fennálló társládához csatlakozzék. Megkívánja ezt a bányászat és kü-

lönösen a kőszénbányászat specziális érdeke, mert a bányász foglalkozása felette nehéz és folytonos veszedelemmel jár, itt a morbilitas és mortalitas viszonyai a lehető legkedvezőtlenebbek, a miért kényszerítőleg kell gondoskodnunk arról, hogy a bányamunkás akkor, ha segélyre szorul, koldusbotra vagy végső ínségre ne jusson.

De ugyanabból az okból kötelezni kell a bányamunkást is, hogy már a munkába való belépés által eo ipso tagjává legyen ama társládának, mely a vállalatnál létezik, vagy melyhez a vállalat tartozik. E tekintetben elégtelen az osztrák törvény ama intézkedése, mely szerint a munkások egyszerűen a belépésre köteleztetnek. Mert így a tagság mégis csak a munkások akarától függ annyiban, a mennyiben a munkás nem a munkába, hanem a társládába való belépés által lesz a bányatársláda tagjává.

A munkások közt különbséget kell tennünk a tulajdonképpen bányamunkások és egyéb munkások között. Az utóbbiakra nézve a bányászat nem állandó foglalkozás, azért elég őket az 1891. évi 14. t.-cz. intencziójának megfelelőleg csak a betegségleyezés elérésére szükséges járulékok fizetésére kötelezni. Ellenben az állandóan alkalmazott tulajdonképpen bányamunkások a teljes járulékok befizetésére kötelezendők.

Fontos kérdés, hogy mi történik a befizetett járulékokkal az esetben, ha a munkás a vállalatától megválnak. E tekintetben mai napig nálunk a legviisszásabb és legigazságtalanabb gyakorlat dívik, mely szerint a bányamunkás a vállalatától való megválás által eo ipso összes járulékait és összes igényeit elveszti.

A magyar bányatörvény megalkotásának kérdésében a múlt évben a Bányászati és Kohászati Lapok útján az összes bányászokhoz és kohászokhoz intézett felhívásunkban utaltunk arra, hogy néha egy egyszerű bányamunkásnak évek hosszú során át szerzett tapasztalatain alapuló nézete vagy meggyőződése is figyelmet érdemélhet.

Az e felhívásunk folytán beérkezett nyilatkozatok között van egy egyszerű munkafelügyelőnek javaslata is a társládák intézményének reformálása tárgyában, mely különös figyelmet érdemel.

Azt mondja a munkafelügyelő a többi között, hogy az 1854. évi törvény hiányos és elégtelen intézkedéseinél fogva hazánkban a bányatársládáknak csaknem annyi faja van, a hány társláda létezik; mindannyian azonban egy közös tulajdonsággal bírnak és

ez az, hogy valamennyien abban a nagy hibában szenvednek, hogy a munkás munkacsere esetében összes igényeit feltétlenül elveszti, tehát még az esetben is, ha például szűk keresményéből a járulékokat egy teljes félszázadon át is pontosan befizette.

További fejtegetéseiben azt mondja a többi között, hogy az ily társládák megfelelhettek talán az előbbeni idők czéljainak, a mikor bányamunkásaink ott a hol születtek, a röghöz kötve voltak. Egész mások azonban a mai viszonyok a mikor a forgalom oly élénk, és a munkás oly könnyen juthat a legészakibb bányáktól a legdélibb bányákig, sőt még átkelhet az óceánon is, és kivetheti tőle rossz néven, hogyha bármi okból, de többnyire a hazai bányák elszegényedése folytán, sorsán javítani akar.

A mit ez az egyszerű felügyelő mond, az mind megáll, és a törvényhozás elengedhetetlen feladatát képezi, hogy e visszas, mélytántalan, és igazságtalan állapotnak véget vessen. Azért javasolom, hogy e vállalattól való megválás által a munkás és munkafelügyelő igényeit el ne veszítse.

E tekintetben azonban különbséget kell tennünk a betegsegélyezés igénye és a többi t. i. az életjáradéki, végkielégítési, özvegy és árvasegélyezési igények között.

A betegsegélyezési igényeket a munkás és munkafelügyelő a megválás után is megtarja egészben, ha a járulékokat továbbra is pontosan befizeti, és ez igénye csak akkor szűnik meg, ha más bányavállalatnál vagy iparnál lép alkalmazásba. Ez a javaslatom tökéletesen megfelel az 1891. évi 14. t.-cz. követeléseinek, mely törvény a többi között a bányákban és kohókban vagy a bányatermékeket feldolgozó egyéb művekben alkalmazott munkásokat is arra kötelezi, hogy a betegsegélyező pénztárhoz tartozzanak. Ha tehát a megvált bányamunkás más bányavállalatnál kap alkalmazást, egy új társláda tagjává válik. Ha pedig más iparnál alkalmaztatik, az illető betegsegélyező pénztár által fog betegsegélyezésben részesíttetni.

Másképp áll azonban a dolog, a többi t. i. az életjáradéki, végkielégítési özvegy- és árvasegélyezési igények tekintetében. A mily méltányos, hogy a munkás a kilépés vagy elbocsátás által ez igényeket egészben el ne veszítse, ép oly méltányos, hogy a munkás a befizetett járulékokat teljes összegekben vissza ne követelhesse. Először is a társláda létesítése, fenntartása, szervezete és a kezelés költségekkal jár, melyhez valamennyi tehát az idővel

kilépő tagok is hozzájárulni tartoznak. Azután a társládák mint biztosító intézetek minden munkással szemben a kockázatot elvállalják és azt kisebb nagyobb időn át viselik. Tehát már a biztosítás általános elvei szerint sem követelheti a munkás, hogy járuléka neki teljes összegben kifizetessenek. Azt javaslom tehát hogy ilyenkor a járulékoknak csak egy része legyen visszakövetelhető. A visszajáró rész nagyságát a tagság éveinek számától kívánom függővé tenni, és azt az évek arányában perczentekben vélem meghatározhatónak. A részletes szabályozás semmi nehézséggel sem járhat, ha például a visszajáró rész maximumát az összes befizetett járulékok $\frac{3}{4}$ részében állapítjuk meg.

Azt hiszem felesleges akadatolnom, hogy miért nem kaphatja a munkás a kijáró részt saját kezéhez. A cél a segélyezés biztosítása a jövőre nézve, e cél pedig a legtöbb esetben veszélyeztetve volna akkor, ha a kijáró részt a munkás maga vehetné fel. Szolgáltatásuk tehát az vagy abba a társládba, melyhez a munkás a kérdéses időben tartozik, vagy abba a betegsegélyző pénztárba, mely reá nézve kötelező.

A mi a társládák szabályozását nevezetesen az alapszabályokat, a segélyezést, a járulékokat, a felügyeletet stb. illeti, azt indítványoztam, hogy az 1884. évi szász törvény elvei fogadtasának el. Ez a specziális törvény ugyanis valamennyi modern törvény között a legtökéletesebben szabályozza a társládák intézményét. S minthogy hazánk bányászati viszonyai e tekintetben semmi különös fejlődést nem tanúsítanak, ezeket az elveket elfogadhatjuk és a társládák intézményét az új törvényben azok szerint szabályozhatjuk is.

Minthogy az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló 1891. évi 14. t.-cz. egy általános törvényt képez, melynek hatálya kivétel nélkül az ország összes munkásaira kiterjed, azért nem kíván különös magyarázatot azon proponált rendszabály, mely szerint a bányatörvény és a társládák alapszabályai semmi oly intézkedést nem tartalmazhatnak, mely e törvénnyel ellenkeznék.

Bányavizek

A vízjogról szóló 1885. évi 23. t.-cz. csak szórványosan tartalmaz intézkedéseket, melyek a bányászatot érintik.

A 16. §. kimondja, hogy az ásvány és gyógyítóforrásokra és vizekre a kereskedelmi miniszter, szakértők és az összes érdekeltek meghallgatásával a helyi viszonyainak megfelelőleg védőterületet állapít meg. A védőterületen belül harmadik személyek ásásokat vagy fúrásokat csak hatósági engedély és az esetben is csak oly feltétel mellett végezhetnek, hogy ez által a védőterületen levő gyógyítóforrás vagy gyógyítóvíz se minőségében se mennyiségében veszélyeztetve ne legyen. Ha az illető gyógyítóforrás vagy gyógyítóvíz az engedélyezett munkálatok által mégis veszélyeztetnék, a munkálatok az érdekelt fél kérelmére megszüntetendők.

A 17. §. kimondja, hogy a sótartalmú vizekre nézve a sógyedáruság iránt fennálló törvények, a bányatörvényben megjelölt ásványtartalmú vizekre nézve pedig a bányatörvény intézkedései irányadók.

A 24. §. szerint a vizeknek ártalmas anyagokkal való megfertőztetése tilos. Hogy mily intézkedések szükségesek arra nézve, hogy gyárakból, bányákból és más vállalatokból hulladékok és megfertőztetett vizek, más vizekbe bebocsáthatók legyenek, ez iránt a közegészségügy követelései és a fennálló használatok tekintetbe vételével a hatóság intézkedik.

A 157. §. a vízhasználatra a vízrendezésre és az ármentesítéssel kapcsolatos vízvezetési ügyekre nézve a hatóságokat megállapítván egyszersmind kimondja, hogy az ásvány és gyógyítóforrásokra és vizekre megállapított védőterületeken az ásásra vagy fúrásra az engedélyt a bányakapitányság adja meg.

Végre a 194. §. az ásvány- és gyógyítóforrásokra és vizekre vonatkozó intézkedéseket Horvát-Szlavonországra is kiterjesztette.

Mindezekből látható, hogy a vízjogokról szóló törvény a bányavizekről, a bányavizek használatáról nem intézkedik, sőt 23. §.-ában egyenesen kimondja, hogy a bányavizekre a bányatörvény irányadó. 30. §.-ában pedig, melyben az ipari vállalat céljaira szolgáló víz öntözésre való felhasználásának feltételeit megállapítja, az oly iparvállalatokat, melyeknek léte a vízhasználat folytonosságát követeli, mint pl. a kohókat az általános szabály alól kiveszi.

Ennélfogva a bányatörvény feladatát képezi a bányavizekről teljesen és kimerítően intézkedni.

Az összes modern bányatörvények között a szász bányatörvény legkimerítőbben szabályozza a bányavizek használatát. Meg-

határozza a rendelkezési jogot a bányavizek felett a bányaműveken belül és azokon kívül. Meghatározza továbbá a feltételeket, melyek alatt a bányavizeket egy harmadik személy is megszerezheti. Meghatározza továbbá a feltételeket, melyek alatt a bányavizek használata mint személyes jog nem bányászati célokra, harmadik személyeknek átengedhető, és e tekintetben a földtulajdonosoknak rendszerint elsőbbségjogot biztosít. A bányavizek adományozása a bányahatóság által történik a törvényben szabatosan meghatározott eljárás szerint. Felsorolja az eseteket, melyekben a bányavizek használati joga megszűnik, valamint megállapítja a földtulajdonosok jogait és kötelezettségeit a bányavizek tekintetében.

Mindez intézkedések a magyar bányatörvénybe annál is inkább felvehetők; mert a hazai bányászat e tekintetben sem bír különleges viszonyokkal, melyek a szász törvény intézkedéseinek recipiálását akadályoznák.

Ezek után még csak a gyógyforrások és gyógyvizek védőterületéről kívánok röviden megemlékezni. Az osztrák törvény e tekintetben mi pozitív intézkedést sem tartalmaz, a miért is e kérdés Ausztriában, ép úgy mint nálunk hivatkozással a 18. §-ra rendeleti úton szabályoztatott. 1885. év óta e tekintetben is a vízjogról szóló törvényben határozott és pozitív intézkedésekkel bírván, az új bányatörvényben ez irányban további intézkedésre szükség nincsen, s éppen azért és leginkább a védőterületre való tekintettel tartom elégségesnek de szükségeseknek is annak kijelentését, hogy a vízjogról szóló törvény intézkedései érintetlenül hagyatnak.

Bányatulajdon közössége.

A bányatulajdon közössége a bányajog egyik legvitásabb kérdését képezi. Azért oly nagy az eltérés a pozitív bányajogokban e kérdés tekintetében.

A szász bányatörvény az egyesülés két formáját ismeri, és pedig a bányatársaságot, és a bányatársulatot.

A porosz bányatörvény szerint két vagy több részes co ipso bányatársulatot képez, ha a részesek egyébként nem intézkedtek. Mert megvan engedve, hogy szerződés által egyébként is szabályozzák jogviszonyukat, minek érvényességéhez közjegyzői vagy bírósági hitelesség megkívántatik, és az okmány maga a bányahatóságnak bemutatandó.

Az osztrák bányatörvény szerint is vannak bányatársaságok, melyeknél a társak egymás között és harmadik személyek iránt való jogviszonya a tulajdonközösségről és szerződésekről szóló általános szabályok szerint ítélendők meg; és vannak bányatársulatok. A szász és az osztrák törvény között e tekintetben a különbség csak abban áll, hogy a szász törvény a társaságot semmiféle korlátozásnak alá nem veti, az osztrák törvény ellenben a bányavagyon felosztását rendszerint csak az egész tizenhatodrészéig engedi meg. Mihelyt az egész egy tizenhatodrésznél kisebb részekre felosztandó a bányahatóság különös engedélye nélkül a bányatársulati forma kötelező.

Az említett törvények szerint tehát csak két társulási forma volt és pedig a közönséges polgárjogi társaság és a különös bányajogi társulat.

A kereskedelem és a kereskedelmi jog fejlődésével azonban hangoztatni kezdték, hogy e két társulási forma a bányászat követeléseit ki nem elégíti és azért minden törvény megengedte társasági forma a bányászat terén is elfogadandó.

Így az 1876. évi ausztriai u. n. Referenten Entwurf-ban már határozottan mondatik: »jede andere gesetzlich zulässige Gesellschaftsform«.

A Bosznia és Hercegovina részére kibocsátott bányatörvény, mely nem egyéb mint az ottani viszonyokhoz alkalmazott osztrák bányatörvény, szintén mondja már: »jede gesetzlich gestattete Gesellschaftsform«.

Dr. Arndt Adolf a negyedik német bányászgyűlés elé terjesztett privat bányajavaslatában szintén azt mondja: »eine andere Gesellschaft, deren Vertretung durch die allgemeinen Gesetze geordnet ist«.

A mi a magyar bányajavaslatokat illeti, az 1870. évi bizottsági bányatörvényjavaslat még egészen mentes ettől az újítástól, és e tekintetben tökéletesen átvette a porosz törvény intézkedéseit, azt rendelve, hogy ha a bányabirtok egynél több személy tulajdona, ezek együttvéve bányatársulatot képeznek.

Az 1884-dik évi bányatörvényjavaslatban azonban már határozottan ki volt mondva, hogy a bányatulajdonnak több birtokosai bányatársulatot alakíthatnak, vagy egyéb törvényadta társasági formát vehetnek fel. — Ugyane javaslatnak

ügynevezett második olvasás számára történt átdolgozásából azonban ismét hiányzik e határozott kijelenlés.

Ugyanígy az 1890. évi bányatörvényjavaslatban. Mind a két-tőben csak annyi mondatik, hogy a bányászatra a törvény értelmében bányatársulat alakítható, illetve a bányatelekkel kapcsolatos bányatulajdonnak több birtokosa a törvény értelmében bányatársulatot alakíthat.

Abból, hogy a bányatársulat nem mint obligatív, hanem csak mint fakultatív intézmény fogadtatik el, következtethető ugyan, hogy más társulási forma is meg van engedve, de a törvényhozás eme hallgatásával a kérdés nincs megoldva, sőt abban inkább kitérést és a kérdés megoldásának mellőzését vagy elodázását látom, a mit semmi esetre sem lehet helyeselni. Vagy azt mondjuk, hogy a bányatársulaton kívül más társasági forma nincs megengedve, vagy azt, hogy minden törvény által megengedett társasági forma meg van engedve, vagy végre, ha az előbbieket egyikét sem akarjuk kimondani, soroljuk fel taxative ama társasági formákat, melyeket elfogadni akarunk.

Annak törvénybe vételét, hogy a társulás egyedüli megengedett formája a társulat legyen, senki sem akarhatja.

Felmerül tehát második helyen az a kérdés, vajjon lehet-e a törvényben kinyilatkoztatni azt, hogy a társulás minden törvény engedte társasági forma szerint meg van engedve.

En e kérdésre határozottan *nemmel* felelek, mely álláspontom elfoglalásánál a következő eszmék és szempontok vezérlelnek.

A bányászat szorosabb értelemben -- amennyiben t. i. az ásványokat felkutatja, feltárja és kiaknázza, az őstermelés egyik ágát képezi. Mint ilyen külön szempont alá esik, különös bánásmódot kíván, és külön hatóság t. i. a bányahatóság nyilvántartása és ellenőrzése alá tartozik. És e tekintetben nincsen különbség akár egyesek által, akár többek által közösen üzetik a bányászat. A bányavállalat, akár egyesek akár többeknek közös birtokában legyen az, túlterjeszkedhetik a szoros értelemben vett bányászkodáson, és például maga is foglalkozhatik az általa kiaknázott bányatermékek értékesítésével, elárusításával; ebbeli működése azonban már nem bányászati, hanem tisztán kereskedelmi, s mint ilyen nem is tartozik a bányatörvény intézkedései és a bányahatóság nyilvántartása és ellenőrzése alá. E tekintetben ugyanaz a viszony áll elő, mint ha a földbirtokos saját természetményeinek

